

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2022

6-son

(Noyabr-Dekabr)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

	TAHRIRIYAT	
	4	Ijtimoiy tarmoqlarda muloqot madaniyati
	TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI	
U. Sharifxodjaev	6	Xalq ta'limi rahbar xodimlarining moliyaviy faoliyati va kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari
T. Komilov	13	Ta'lim sifatini oshirishda maqsadli moliyalashtirishning o'rni
M. Qalandarova S. Boymurodova	18	Ta'lim jarayonida o'quv maqsadlarini amalga oshirishda didaktik vositalarining o'rni
A. Usmonova	22	Umumta'lim maktablarida jamoatchilik bilan aloqalar faoliyatini tashkil qilish masalalari
F. Maxamatova	28	Intellektuallashtirilgan o'qitish tizimlari negizidagi bo'lajak o'qituvchilarni intellektual faoliyatga tayyorlash
	TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI	
Z. Sangirova K. Suyarov	32	Tabiiy fanlarni o'qitishda o'quv-loyiha ishlarining o'rni
D. Abduraxmanova N. Xamrayeva	38 42	Boshlang'ich ta'limda ijodiy yozma ishlarni tashkil etish usullari O'quvchilar intellektual qobiliyatini rivojlantirish metodlari
H. Qoraboyev	45	4-sinf o'quvchilarini mustaqil fikirlashga o'rgatishda uyga vazifalardan foydalanish metodikasi (o'qish darslari misolida)
	TA'LIM SIFATI: MAZMUN VA MOHIYAT	
E. Murodov	50	Bitiruvchi o'quvchilar egallashi lozim bo'lgan kompetensiyalarni shakllantiruvchi o'qitish-o'rganish modellari
	ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI	
A. Qayumov	55	Ta'limda virtual texnologiyalar
Sh. Ro'zaliyev	58	Talabalarning bo'lajak kasbiy malakalarini rivojlantirishda geymkifikatsiyadan foydalanish
Z. Mamatova	62	Informatikani o'qitishda axborot ta'limiy resurslardan foydalanishning pedagogik jihatlari
M. Tayirova	67	Bo'lajak informatika fani o'qituvchilarini o'qitishda multimedia texnologiyalarini qo'llashning nazariy va amaliy ahamiyati
D. Azizova S. Rasulova	75	Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilar bilim va dunyoqarashini kengaytirish, savod o'rgatish davrida innovatsion va pedagogik texnologiyalardan foydalanishni tashkil etish
	JISMONIY TARBIYA VA SPORT	
S. Ibraximov	80	Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak sport murabbiylarini guruh a'zolari orasidagi ziddiyatlarni bartaraf etishga tayyorlashda qo'llaniladigan strategiyalar
A. Nurullaev	86	Jismoniy tarbiya darslarida o'quvchilarda chidamlilikni rivojlantirishga asoslangan o'quv jarayonini loyihalash bosqichlari
	MAKTABGACHA TA'LIM	
N. Abduqodirova	92	Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash shakllari va metodlari
N. Abdusamatova	97	Integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish pedagogik zaruriyat sifatida

batan o'z munosabatlarini bayon qiladilar. Ziddiyatning vujudga kelish sabablarini tahlil qilishga muvaffaq bo'ladilar. Uni yechish usullarini o'zlashtirishga intiladilar. Guruh a'zolari birgalashib ziddiyatlarga yechim topish ustida bahs munozaralarga kirishadilar. O'yin davomida bo'lajak murabbiylarga vaziyatlarni tahlil qilishga yo'naltirilgan mashqlar taqdim etiladi.

O'yin yordamida bo'lajak sport murabbiylari sportchilararo vujudga keladigan ziddiyatlarni bartaraf etishning turli usullari va metodlarini o'zlashtirishga muvaffaq bo'ladilar. Natijada ular maqbul qarorlar qabul qilish, ziddiyatlarni bartaraf etish maqsadida sportchilar guruhi a'zolari bilan hamkorlikka kirishish, mashg'ulotlar davomida sportchilarni ma'naviy-axloqiy jihatdan mahoratini egallashga harakat qiladilar.

O'quvchilar ziddiyatning qanday vujudga kelishi, rivojlanishi, uni qanday bartaraf etish kerakligi haqida bilib olganlaridan keyin, ziddiyatli vaziyatlarni hosil qilib, undan chiqish yo'llarini izlash metodlarini o'zlashtiradilar. Bu jarayonda bo'lajak sport murabbiylari hamkorlik strategiyalaridan unumli foydalanish usullarini egallashlari lozim. Shuningdek, bo'lajak sport murabbiylarini sportchilararo ziddiyatlar, ularning kelib chiqish sabablarini qay darajada o'rganganliklarini aniqlash maqsadida seminar mashg'ulotlari, davra suhbatlari tashkil etish, referatlar yozdirish ham maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Sportchilar vujudga kelgan ziddiyatlarning sabablarini aniq bilib olgandan keyin unga bo'lgan munosabatlari o'zgaradi. Sportchilararo ziddiyatlarni bartaraf etishda murabbiy sportchilarni ma'naviy-ahloqiy jihatdan rivojlantirish, ularda shaxslararo ijobiy munosabat tajribasini hosil qilishga yo'naltirilgan o'yin vaziyatlaridan samarali foydalana olishi lozim. Buning uchun murabbiy ham, sportchilar ham qadriyatli munosabat tajribasiga ega bo'lishi, raqibini hurmat qilish ko'nikmasiga ega bo'lishi talab etiladi. Natijada, sportchilararo ziddiyatlarga ijobiy yechim topish imkoniyati vujudga keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Pedagogika ensiklopediya. I jild / tuzuvchilar: jamoa. // Toshkent. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2015. – 320-b.
2. Кузьмина Н.В. Акмеологические основы развития коммуникативной культуры и творческой готовности бакалавра, магистра, специалиста: монография. –СПб.: Изд-во НУ «Центр стратегических исследований», 2015. – С 316.
3. Бодалев А.А. Акмеология. Настоящий человек. Каков он и как им становятся? / А.А. Бодалев, Н.В. Васина // СПб.: Речь, 2010. – С 224.
4. Деркач А.А., Селезнева Е.В. Акмеологическая культура личности. Содержание, закономерности, механизмы развития / Деркач А.А., Селезнева Е.В. – М.: МПСИ,МОДЭК, 2006. – С 496.
5. Safarova R.G. Akmeologik yondashuv asosida uzluksiz pedagogik ta'lim mazmunini modernizatsiyalash muammolari//“Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish strategiyalari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari- FarDU, 2018 yil 20-21-aprel, 5-10-betlar.

Abduhamid NURULLAEV,

Buxoro davlat universiteti,

“Fakultetlararo jismoniy madaniyat va sport” kafedrası dotsenti

JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA O‘QUVCHILARDA CHIDAMLILIKNI RIVOJLANTIRISHGA ASOSLANGAN O‘QUV JARAYONINI LOYIHALASH BOSQICHLARI

Annotatsiya

Maqolada yosh sportchilarni tayyorlashning turli bosqichlarida chidamlilikni tarbiyalash vositalari va usullari tahlili taqdim etiladi, shuningdek, chidamlilik nima ekanligi batafsil muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar. Loyiha, loyihalashtirish, chidamlilik, jismoniy sifat, jismoniy madaniyat, jismoniy tarbiya, o‘quvchi, jismoniy sifatlarni rivojlantirish

В статье представлен анализ средств и методов воспитания выносливости на разных этапах подготовки юных спортсменов, а также подробно обсуждается, что такое выносливость.

Ключевые слова. Проектирование, конструирование, выносливость, физическое качество, физическая культура, физическое воспитание, ученик, развитие физических Сифт.

The article presents an analysis of the means and methods of endurance education at different stages of training of young athletes, and also discusses in detail what endurance is.

Key words. Design, construction, endurance, physical quality, physical culture, physical education, student, development of physical Sift.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” PF-60-son Farnonining IV bandida: jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug‘ullanadigan aholi sonini 2026-yilda 33 foizga chiqarish; respublikamiz yoshlari o‘rtasida milliy sport turlarini ommalashtirish; O‘zbekistonda sportning ommaviyligini oshirish maqsadida milliy sport turlari va xalq o‘yinlarini rivojlantirish; barpo etiladigan har bir “Yashil hudud”da yugurish, velosipedda harakatlanish uchun “Salomatlik yo‘laklari” hamda badminton, stritbol va vorkaut maydonchalarini tashkil etish kabilar maqsad qilib belgilangan. Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda, ya‘ni yosh sportchilarning jismoniy tayyorgarligini yuqori darajada ushlab turish uchun yangi usul va vositalarni ishlab chiqish orqali jismoniy tarbiya sohasining uzluksiz rivojlanishini ta‘minlash zarur.

Yosh sportchilarning jismoniy tayyorgarligini samarali tashkil etishda, avvalambor, ularda jismoniy sifatlarni rivojlantirish muhim.

Jismoniy sifatlardan chidamlilik kuch, tezlik, chaqqonlik va moslashuvchanlik bilan birga eng muhim jismoniy fazilatlaridan biridir. Ko‘pgina tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, umumiy chidamlilikning rivojlanishi tananing noqulay atrof-muhit sharoitlariga yanada samarali moslashishiga yordam beradi, tananing o‘ziga xos bo‘lmagan qarshiligini oshiradi.

Chidamlilikni rivojlantirish salomatlik uchun poydevor yaratishga yordam beradi - yurakni mustahkamlash va butun yurak-qon tomir tizimining faoliyatini yaxshilash, o‘pkalarni rivojlantirish va nafas olish tizimining funksiyalarini yaxshilash; jismoniy tayyorgarlikni yaxshilash; metabolizmni yaxshilash, tana vaznini normallashtirish; asab tizimini mustahkamlash, optimizm va yaxshi

kayfiyat bilan to'ldirish; faol hayotni uzaytirish va ijodiy uzoq umrga erishish.

Jismoniy tarbiya to'g'ri tanlangan jismoniy faoliyatni bajarishda umumiy tana harakati orqali shaxsning jismoniy, ijtimoiy, hissiy, aqliy va ma'naviy jihatdan maqbul rivojlanishiga yordam beradigan ta'lim dasturini loyihalashning ajralmas qismidir. Jismoniy tarbiya – bu harakat tajribasi orqali shaxsdagi o'zgarishlar sodir bo'ladigan jarayon. Jismoniy tarbiya nafaqat jismoniy rivojlanishga, balki jismoniy faoliyat orqali butun shaxsni tarbiyalashga ham qaratilgan.

Jismoniy tarbiya faol va sog'lom turmush tarzini o'rnatish va undan zavqlanish uchun zarur bo'lgan ko'nikma, bilim, qadriyat va munosabatlarni rivojlantiradi, shuningdek, o'quvchilarning shaxsiy, guruhlar yoki jamoalar sifatida qiyinchiliklarga dosh berishga ishonchi va malakasini oshirish, keng ko'lamlı ta'lim faoliyatidir. Jismoniy tarbiya o'quvchilarga inson harakati va sog'lig'i sohasidagi nazariyalar va ilovalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi va u shaxslar va jamiyat farovonligiga yordam beradi.

Jismoniy tarbiya o'quv fani sifatida yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga muhim o'rin tutadi.

Jismoniy tarbiya va sport inson faoliyatining mustaqil turi bo'lib, uning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati juda xilma-xildir.

Jismoniy tarbiya sog'lom, jismonan barkamol, ijtimoiy faol, axloqiy jihatdan barqaror yosh avlodni shakllantirishga qaratilgan pedagogik jarayondir.

Jismoniy tarbiya tizimi – jismoniy tarbiyaning g'oyaviy va ilmiy-uslubiy asoslari, shuningdek, fuqarolarning jismoniy tarbiyasini amalga oshiruvchi va nazorat qiluvchi tashkilot va muassasalar yig'indisidir.

Jismoniy rivojlanish – bu inson tanasining individual va ijtimoiy hayoti davomida o'zgarishi va uning tabiiy morfologik va funktsional xususiyatlariga aylanish jarayoni.

Jismoniy tarbiya vazifalarini bajarish maxsus tashkil etilgan amaliy jismoniy tarbiya darslarida amalga oshiriladi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini loyihalashtirish orqali jismoniy tarbiya vositalari, uslubiy tamoyillari va usullari amaliyotga tatbiq etiladi.

Bugungi kunga kelib, o'qitish shakllari juda xilma-xildir. Shu bilan birga, o'qitish shakllaridan kamida bittasini olib tashlash pedagogik jarayonning uzluksizligini buzishga olib keladi, shuningdek, jismoniy tarbiya muammolarini hal qilish sifatini pasaytiradi. Bu holat sinflar sonidan qat'iy nazar o'quvchilar jismoniy sifatlarining barcha shakllarini har tomonlama rivojlantirish va ulardan foydalanishni taqozo etadi.

Jismoniy tarbiya darslarida o'quvchilarga jismoniy sifat chidamlilikni rivojlantirishning muvaffaqiyatlilik va natijadorligi jismoniy tarbiya o'qituvchisi tomonidan loyihaviy faoliyatni qanchalik o'zlashtirib olganligiga bog'liq, chunki bu faoliyat vaziyatga qarab texnologik yechimlarni takomillashtirishga qodir, yangi ta'lim yondashuvlari va usullarini ishlab chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

Ta'lim jarayoni loyihalashtirish muammosi V.S.Bezrukova, M.H. Maxmudov, B.Ma'murovlar tomonidan astroflicha o'rganilgan.

Bezrukovaning fikricha, loyihaviy faoliyat – bu birinchi navbatda, ta'lim oluvchilar va pedagog o'quv jarayonini tashkillashtirish faoliyatlarining asosiy qismlarini ishlab chiqishdan iborat. Har qanday loyihalash obyektining, bu pedagogik tizimmi, pedagogik jarayonmi, pedagogik vaziyatmi, uning asosiy qismi – uning ishtirokchilarining faoliyati hisoblanadi. Shuning uchun, birinchi navbatda, o'qituvchi va ta'lim oluvchining faoliyati loyihalashtiriladi. Loyihalash istalgan pedagogning (tashkilotchilik, bilish va muomala qila olish bilan bir qatorda) vazifasidir, maktabda o'quv-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirishga imkon yaratadi.

Loyihaviy faoliyat quyidagilarni o'z ichiga oladi: muammo tahlili; maqsadning qo'yilishi; unga erishish uchun vosita tanlash; axborotni izlash va qayta ishlash, uni tahlil qilish va umumlashtirish; olingan natijalarni baholash va xulosalar.

Predmetli faoliyat uch qismdan tashkil topadi: predmetli, faoliyatli va muloqatli. Loyihaviy faoliyat rivojlantiruvchi ta'lim uslublaridan biri bo'lib, mustaqil tadqiqotchilik ko'nikmasini hosil qilishga yo'naltirilib (muammoning qo'yish, axborotlarni to'plash va uni qayta ishlash, tajribasnovlar o'tkazish, olingan natijalarni tahlil qilish), ijodiy qobiliyat va mantiqiy fikrlashning rivojlanishiga olib keladi, ta'lim jarayonida olingan bilimlarni birlashtiradi, hayotiy muhim muammolarni mohiyatini tushunishga yordam beradi.

Loyihaviy faoliyatdan kutilayotgan natija o'quvchilar tomonidan jismoniy tarbiya o'quv predmetini o'rganish davrida mujassamlashgan bilim, mahorat va ko'nikmalarni tushunish va qo'llay olishdan iborat.

O'quv loyihasi – bu o'rganilgan mavzu yoki bo'limni yanada chuqurroq o'rganishga yo'naltirilgan, ta'lim jarayoniga tajriba, faoliyat asosida yondashuvga imkon beruvchi, tadqiqotchilik va izlanishga doir metodlardan foydalanishni talib etuvchi ta'limni tashkil etish shakli.

Loyiha (design - dizayn) – ba'zi murakkab ishlanmalarni yaratish bo'yicha hujjatlar yig'indisi. Loyiha (projekt) tushunchasi kengroq ma'noda ma'lum natija (loyihaning beqiyos mahsuli)ga ega maqsadli faoliyatni tashkil etish uchun biror-bir tashkiliy shaklni belgilash uchun foydalaniladi.

Loyihalashtirish – real natijaga olib keluvchi, qat'iy tartibga solingan harakatlar izchilligini o'z ichiga oluvchi muammoni o'zgartiruvchi faoliyatni anglatadi.

“O'quv loyihasi” tushunchasi keng qamrovga ega bo'lib, quyidagi mazmunga ega: muayyan iste'molchiga mo'ljallangan, muammolarni izlash, tadqiqot qilish va yechish, natijani noyob (moddiy yoki intellektual) mahsulot ko'rinishida rasmiylashtirishga qaratilgan talabalarning mustaqil o'quv faoliyatini tashkil qilish usuli; nazariy bilimlar orqali amaliy vazifalarni yechishga qaratilgan o'quv vositalari va qurollari; rivojlantiruvchi, ta'lim va tarbiya hamda bilimlarni kengaytirish, chuqurlashtirish va malakalarni shakllantirishga qaratilgan didaktik vosita.

O'quv loyihasidan foydalanish o'zida quyidagi maqsadlarni aks ettiradi: loyihaviy ta'lim jarayoni ishtirokchilarida o'z-o'ziga ishonchni qaror toptirish, egallangan bilimlarni amaliyotda qo'llay olishga erishish; tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish; qo'lga kiritiladigan natija uchun o'quvchilarda jamoa bo'lib ishlash, ijodiy topshiriqlarni bajarish jarayonida birgalikda hamkorlikdagi faoliyatga doir ko'nikma va malakalarni rivojlantirish.

Maktabdagi jismoniy tarbiya darsi o'quvchilarni har tomonlama barkamol shaxs sifatida tarbiyalashda juda muhimdir. Jismoniy madaniyat nafaqat bolalar salomatligini yaxshilash, balki bolaning faolligi va muloqotchanligini oshirish uchun ham mo'ljallangan. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlari mavsumga qarab maxsus jihozlangan sport zallari va ochiq maydonlarda o'tkaziladi. Sport zallarida ham, sport maydonchalarida ham standartlar va qoidalarga mos keladigan maxsus sharoitlar yaratilgan. Sport zalining maydoniga qarab, standartlar uning hududida qancha bola shug'ullanishi mumkinligini va qanday shamollatish va isitish tizimlarini ta'minlash kerakligini belgilaydi. Xonadonlar, kiyinish xonalari, yuvinish xonalari, sport anjomlari va jihozlari zalning o'zida bo'lishi kerak. Ochiq maydonlarda qoidalar futbol darvozalari, basketbol savatlari va voleybol to'rlarining joylashishini nazarda tutadi.

Jismoniy madaniyat darsi uch qismdan iborat: tayyorgarlik, asosiy, yakuniy.

Darsning tayyorgarlik qismida o'qituvchi o'quvchilarning tashqi qiyofasini tekshiradi, darsning tarbiyaviy vazifalari haqida hisobot beradi. Nazariy ma'lumotlar bo'yicha bilimlarni tekshiradi, agar kerak bo'lsa, ushbu darsda yangi mashqlarni o'rgatadi yoki ilgari o'rganilganlarni takrorlaydi. Shundan so'ng yurish va yugurish mashqlari beriladi. Ular yugurishdan yurishga o'tadilar va umumiy rivojlanish mashqlarini bajarish uchun qayta qurishni amalga oshiradilar. Buning uchun o'quvchilarni 4, 6 ustun yoki aylana shaklida qurish mumkin. Umumiy rivojlantiruvchi mashqlar obyektlarsiz va narsalar bilan bo'lishi mumkin. Buyum sifatida gimnastika tayoqlari, arqonlar, gantellar, to'ldirilgan voleybol, basketbol va tennis to'plari, bayroqlar, gimnastika skameykalari

va boshqalar ishlatiladi. Gimnastika devorida, skameykada alohida mashqlarni bajarish mumkin.

Darsning asosiy qismida o'quv vazifalari hal qilinadi. Asosiy vosita harakatini o'rgatishdan oldin oddiydan murakkabgacha bo'lgan prinsippga asoslanib, unga tayyorgarlik va yetakchi mashqlarni bajarish lozim. O'qituvchi yangi mashqni o'rgatishda oldingi darslarda olgan bilim, ko'nikma va malakalariga tayanishi, boshqa mashqlarda egallagan ko'nikma va malakalaridan foydalanishi kerak. Darsning asosiy qismida yangi harakatni o'rgatish, ilgari o'rganilganlarini takrorlash va mustahkamlash bilan bir qatorda, harakat sifatlarini (kuch, chidamlilik, tezlik, epchillik va boshqalar) rivojlantirish uchun mashqlar berish kerak.

Dars samaradorligini oshirish maqsadida o'qituvchi quyidagilardan foydalanishi lozim: ko'rgazmali qo'llanmalar (diagrammalar, plakatlar, fotosuratlar va boshqalar), texnik o'quv qo'llanmalari (kino proeksiyasi, ovoz yozish va ovozni qayta tiklash). O'quvchilarni tashkil etish shakllarini, o'qitish vositalarini, usullarini va usullarini tanlash shunday bo'lishi kerakki, ular darsning yuqori harakatchanligini va o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalash uchun maqbul sharoitlarni ta'minlaydi.

Darsning yakuniy qismi turli xil pedagogik vazifalarni hal qilishni birlashtiradi: keyingi mashg'ulotlarga tayyorgarlikni ta'minlash, darsni yakunlash, keyingi darsga qo'yish, uy vazifasi va boshqalar. Shuning uchun darsning yakuniy qismining mazmuni mazmuniga bog'liq. Ushbu dars va boshqa bir qator shartlar bo'yicha.

Darsning yakuniy qismida o'qituvchi darsni yakunlaydi, 5-6 o'quvchiga joriy baholarni qo'yadi, har bir baho bo'yicha qisqacha bahs yuritadi. O'quvchilar tanasini nisbatan tinch holatga keltirish uchun mashqlar o'tkaziladi. Shu maqsadda musiqaga bajariladigan o'yinlar, raqs mashqlari, burg'ulash mashqlari berilishi mumkin.

Darsning yakuniy qismida jismoniy faollikdan so'ng o'quvchilar tanasi tiklanadi, dars natijalari umumlashtiriladi, uyga vazifa beriladi. Ammo ushbu qismlarning mazmunida davlat ta'lim standarti talablaridan kelib chiqqan holda o'zgarishlar ro'y bermoqda (o'qitishning muammoli va qidiruv usullari ko'pincha qo'llaniladi). Faoliyat yondashuvi doirasida o'qitish darsining mazmuniga misol keltiramiz. Darsning tayyorgarlik qismida o'qituvchi o'quvchilar bilan birgalikda darsning vazifalarini tuzadi, ularni o'quv faoliyatiga undaydi.

O'quv faoliyati uchun motivatsiya. Bu bosqich o'quvchining sinfdagi o'quv faoliyati makoniga ongli ravishda kirib borishini o'z ichiga oladi. Shu maqsadda ushbu bosqichda uning o'quv faoliyatiga motivatsiyasi tashkil etiladi, ya'ni:

– ta'lim faoliyati tomonidan unga qo'yiladigan talablar yangilanadi (“bu menga nima uchun kerak”);

– ta'lim faoliyatiga qo'shilish uchun ichki ehtiyojning paydo bo'lishi uchun sharoitlar yaratiladi (“Men mashq qilishni xohlayman”);

– tematik asos yaratiladi (“ushbu texnikani o'zlashtirgandan keyin nima qilishim mumkin”).

Ishlab chiqilgan namunada o'quv faoliyatida adekvat o'zini o'zi belgilash va unda o'zini o'zi tasdiqlash jarayonlari mavjud bo'lib, ular o'quvchining haqiqiy “men”ini “Men ideal o'quvchiman”obrazi bilan taqqoslashni o'z ichiga oladi.

O'quvchilar tanasini bo'lajak faoliyatga (jismoniy faollik) tayyorlash. Ushbu bosqichda o'zgarish quyidagicha bo'ladi: 5-sinfdan boshlab umumiy rivojlanish mashqlari o'quvchilar tomonidan mustaqil ravishda amalga oshirilishi kerak, har bir mashqni bajarish texnikasini tushuntirib, ko'rsatishni (oynani) to'g'ri bajarish kerak. Umumiy rivojlanish mashqlarini frontal ravishda bajarish shart emas, Umumiy rivojlanish mashqlarini o'tkazishning ko'plab qiziqarli va xilma-xil usullari mavjud, masalan, juftlikda, aylanada, chiziqda, ustunda. Jismoniy madaniyat darsining asosiy qismi didaktik, rivojlantiruvchi va tarbiyaviy vazifalarni hal qiladi.

O'quvchilarga chidamlilik sifatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan mashqlarni bajarish va

ushbu mashqning texnikasini his qilish. Bu bosqichda o'quvchilar mashqni bajarishga harakat qiladilar yoki agar mashq qilish texnikasi murakkab bo'lsa, masalan, voleybol to'pini ikki qo'l bilan yuqoridan qabul qilish va uzatish texnikasi bo'lsa, o'tish mashqlarini bajarishga harakat qiladilar: bu yerda o'quvchilar juft bo'lib to'g'ri bajaradilar. Voleybolchining turishi, barmoqlarning to'pga to'g'ri joylashishi (ish to'p bilan juft va yakka tartibda bajarilishi mumkin), voleybolni turli traektoriyalar bo'ylab (to'g'ri, baland, o'rta) ulotirish, parallel ishlashga e'tibor berish. Qo'llar va oyoqlar. Buning uchun o'quvchilar:

- mashq qanday bajarilishi haqida yaxshi va aniq tasavvurga ega bo'lish;
- bajarilayotgan mashqning nazariy xususiyatlarini bilish;
- berilgan mashqni yoki berilgan mashq texnikasini guruhlarda yoki yakka tartibda bajarish.

Xatolar va ularning sabablarini aniqlash. Ushbu bosqichda o'qituvchi o'quvchilarni qiyinchilikning joyi va sababini aniqlashni tashkil qiladi. Buning uchun o'quvchilar:

– tugallangan mashqni tiklash va ularni bosqichlarga (og'zaki va ramziy) ajratish va qiyinchilik (xato) yuzaga kelgan bosqichni aniqlash;

– o'z harakatlaringizni ushbu mashqni (texnikani) bajarishda qo'llaniladigan usul bilan bog'lang va shu asosda qiyinchilik sababini aniqlang va tuzating (bu sinf yoki turdagi boshlang'ich vazifa va vazifalarni hal qilish uchun etishmayotgan maxsus bilim, ko'nikma yoki ko'nikmalar).

Misol keltiraylik, voleybol mavzusini asos qilib olib, to'pni yuqoridan ikki qo'l bilan qabul qilish va uzatish texnikasini bosqichlarga ajratamiz: to'pga yetib borish, boshlang'ich pozitsiyasini tanlash, qabul qilish momenti, to'pni uzatish (bir vaqtning o'zida ishlaydigan qo'llar va oyoqlar), bilak bo'g'imlarida kengayish va elastik harakatlar barmoqlar to'p yo'nalishiga birlashtirilgan. Shundan so'ng xatolar va ularning sabablari aniqlanadi, masalan, to'pni qabul qilish paytida qo'llarni to'pga noto'g'ri qo'yish yoki qo'l va oyoqlarning bir vaqtning o'zida ishlamasligi (oyoqlar umuman ishlamaydi, faqat qo'llar).

Qiyinchilikdan chiqish uchun loyihani qurish (maqsad va vazifa, usul, reja, vositalar). Ushbu bosqichda o'quvchilar kelajakdagi o'quv faoliyati uchun loyiha ustida o'ylashadi: ular maqsad qo'yadilar (maqsad har doim paydo bo'lgan xatoni bartaraf etish), usulni tanlashadi, maqsadga erishish rejasini tuzadilar va vositalarni – algoritmlarni, modellar va boshqalar. Masalan, to'pni qabul qilish va uzatishda oyoqlarning ishini yuqoriga ko'tarish mashqlarini bajarish yoki to'pni qabul qilish vaqtida qo'llarni to'g'ri joylashtirish uchun tayyorgarlik mashqlari. Bu jarayonga o'qituvchi rahbarlik qiladi: dastlab kirish suhbat, so'ngra tezkor, so'ngra tadqiqot usullari yordamida.

Qurilgan loyihani amalga oshirish. Ushbu bosqichda qurilgan loyihani amalga oshirish amalga oshiriladi: o'quvchilar tomonidan taklif qilingan mashqning turli xil variantlari bajariladi va eng yaxshi variant tanlanadi. O'quvchilar tayyorgarlik va ko'tarish mashqlarini bajaradilar va bu texnikani yoki texnikani avtomatizmga keltiradilar. Tuzilgan harakat usuli qiyinchilik tug'dirgan asl muammoni hal qilish uchun ishlatiladi. Xulosa qilib aytganda, yangi bilimlarning umumiy tabiiy oydinlashtiriladi va ilgari paydo bo'lgan qiyinchilikni bartaraf etish belgilanadi.

Ushbu mashqni bajarish texnikasining birlamchi bosqichi. Bu bosqichda o'quvchilar mashqning o'rganilgan texnikasiga ko'ra old tomondan, guruhlarda, juftlikda tipik topshiriqlarni bajaradilar, masalan, voleybol to'pini ikki qo'l bilan yuqoridan juft bo'lib joyida yoki safda qabul qilish va uzatish texnikasini bajarish. harakat bilan (1 raqam – to'plar bilan voleybol maydoni bo'ylab bir qatorda turadi, 2 raqam sport zali bo'ylab harakatlanadi va to'p bilan o'quvchining oldida to'xtab, aniqlik uchun qabul qilish va uzatishni amalga oshiradi).

Jismoniy mashqlar texnikasini mustahkamlash va takomillashtirish. Ushbu bosqichda mashq qilish texnikasining qo'llanilishi chegaralari aniqlanadi va bu texnika oraliq bosqich sifatida taqdim etilgan vazifalar bajariladi. Ushbu bosqichni tashkil qilishda o'qituvchi ilgari o'rganilgan mashq takomillashtirilgan vazifalarni tanlaydi, bu esa kelajakda ushbu mashqni bajarishning

yangi usullarini joriy qilish uchun texnik ahamiyatga ega.

Standart bo'yicha o'z-o'zini tekshirish uchun mustaqil ish. Ushbu bosqichda o'quv jarayonining individual yoki guruh shakli qo'llaniladi: o'quvchilar o'zlashtirilgan yangi texnikani mustaqil ravishda bajaradilar va bosqichma-bosqich standart bilan taqqoslab, o'z-o'zini tekshirishni amalga oshiradilar. Oxirida o'quv faoliyati va nazorat tartib-qoidalarining tuzilgan loyihasini amalga oshirishning ijro etuvchi aks ettirilishi tashkil etiladi.

Navbatdagi bosqichning hissiy yo'nalishi, agar iloji bo'lsa, har bir o'quvchi uchun uni keyingi kognitiv faoliyatga qo'shishga undaydigan muvaffaqiyat holatini tashkil qilishdan iborat. Darsning yakuniy bosqichida jismoniy yuklamadan so'ng o'quvchilar tanasi tiklanadi, dars natijalari umumlashtiriladi, mulohaza yuritiladi va uyga vazifa beriladi. Jismoniy faollikdan keyin tanani tiklash past faollik yoki diqqat va muvofiqlashtirishning ochiq o'yinlari yordamida amalga oshiriladi, masalan, "Burun, pol, ship", "Daraxt, buta, o't", "Diqqat sinfda" va boshqalar.

Jismoniy tarbiya darslarida mulohaza yuritish turli shakllarda, masalan, burg'ulash mashqlari yordamida tashkil etilishi mumkin: "4" - oldinga, chapga qadam; "5" - o'ngga buriling. Turli xil jihozlardan foydalangan holda, masalan, turli rangdagi bayroqlar yoki turli shakldagi to'plar va boshqalar.

Uy vazifasi – bu bosqichda o'qituvchi o'quvchiga uyda bajaradigan vazifani tanlash huquqini berishi kerak. Bunday uy vazifalarining maqsadi o'quvchining shaxsiy rivojlanishi, o'rganishga qiziqishini uyg'otish va ijodiy fikrlashni shakllantirishdir. Ularning uy vazifalari boshqa bolalarning ishlaridan shaxsiy ahamiyati va shuning uchun qimmatligi bilan farq qiladi. O'quvchilarni uy vazifalari bilan ortiqcha yuklamaslik uchun ularni "minimal-maksimal" tamoyili bo'yicha qurish tavsiya etiladi – hamma uchun majburiy va fanga qiziqadigan va unga moyil bo'lgan o'quvchilar uchun mo'ljallangan.

O'quvchilarda chidamlilik jismoniy sifatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlardan iborat tarqatma material (kartateka)larni tayyorlash ham mumkin, o'quvchilar o'zlari uchun qiziqarli bo'lgan vazifani mustaqil ravishda tanlaydilar, kartotekalarda topshiriqlar quyidagi tarkibda bo'lishi mumkin: "Voleybolchining harakat texnikasi uchun kirish mashqlari", "Voleybolni qabul qilishda barmoqlar uchun kirish mashqlari" va boshqalar. Kartotekalar soni ro'yxatdagi o'quvchilardan ikki yoki uchta ko'p bo'lishi kerak.

Shunday qilib, yuqorida aytilganlar shuni ko'rsatadiki, maktab o'quvchilarining chidamlilik jismoniy sifatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan o'quv loyihasi tizimli amalga oshiriladi: ta'lim maqsad va vazifalari, o'quv jarayonini tashkil etishning mazmuni, vositalari, usullari va shakllari, o'qituvchi-murabbiyning kasbiy mahorati, pedagogik nazorat kabilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022 – 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. IV. Adolatti ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish. 67-maqsad.

2. Polivaev, A.G. Jismoniy madaniyat bo'yicha elektron taraqqiyot jurnalidan ball-reyting baholashning bir qismi sifatida foydalanish. Xalqaro konf.mat. – 2013. – C. 76–84-betlar

Nazira ABDUQODIROVA,

Jizzax davlat pedagogika universiteti katta o'qtuvchisi

BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASH SHAKLLARI VA METODLARI

Annotatsiya

O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim konsepsiyasida ham belgilangan bosh maqsad va vazifalar maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun yozilgan yangi dasturlar mazmunini amalga oshirishga qadar aniqlana boradi. Ushbu maqolada bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash shakllari va metodlari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar. Musiqiy-badiiy tarbiya, jismoniy tarbiya, psixologik xususiyatlar, etnopsixologik xususiyatlar.

Главные цели и задачи, обозначенные в концепции дошкольного образования Республики Узбекистан, будут определяться вплоть до реализации содержания новых программ, написанных для дошкольных образовательных организаций. В данной статье рассматриваются формы и методы подготовки детей к школьному обучению.

Ключевые слова. Музыкально-художественное воспитание, физическое воспитание, психологические особенности, этнопсихологические особенности.

The main goals and objectives outlined in the concept of preschool education of the Republic of Uzbekistan will be determined up to the implementation of the content of new programs written for preschool educational organizations. This article discusses the forms and methods of preparing children for school.

Key words. Musical and artistic education, physical education, psychological characteristics, ethnopsychological features.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi bolaning o'sishidagi psixologik va etnopsixologik xususiyatlarga asoslanib, ta'lim-tarbiya tizimida odob estetik, musiqiy-badiiy, jismoniy tarbiyani birinchi o'ringa chiqarish, grammatikani bu qadar majburiy o'rgatmaslik lozim bo'ladi. Shunday yo'l bilan maqsad asosida vazifa va usullar belgilanadi va rivojlantiriladi. Davlatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng barcha sohalarda tub islohotlarni olib bordi. Xususan, ta'lim sohasida tub islohotlar amalga oshirildi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun ta'lim sohasidagi boshqa qonunlar buning yaqqol dalilidir. Bulardan ko'zlangan maqsad yoki davlatimizga kerakli bo'lgan yetuk, har tomonlama kamol topgan barkamol shaxsni tarbiyalash va ularni jamiyatda o'z o'rnini topishga imkoniyatlar yaratib berishdan iborat qilib qo'yilgan. Albatta, bu xayrli ishlarni ta'lim-tarbiyani birinchi bugini bo'lgan oila, maktabgacha ta'lim tashkilotidan olib borish maqsadga muvofiqdir, deb ko'rsatib o'tilgan. Shunday ekan, biz birinchi navbatda maktabgacha ta'lim tizimiga e'tibor berishimiz, ularni yetuk malakali mutaxassislar bilan boyitishimiz zarurdir. Tarbiyalanayotgan bolalarni har tomonlama bilimli odob-axloqli qilib tarbiyalash bizning oliy maqsadimizdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning asosiy maqsad va vazifalari bolalarni jismoniy va aqliy jihatdan rivojlantirish, ularning ruhiyat, shaxsiy qobiliyatlarini, intilish va ehtiyojlarini qondirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga, mustaqillik g'oyalari sodiqholda voyaga yetib borishni ta'minlash, ularni maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga qo'yilgan